

ภาคผนวก ก

โครงสร้างประเด็นคำถาม

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาบริบทและภูมิปัญญาพื้นฐานด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ

บริบทชุมชน

1. ประวัติหมู่บ้านที่อยู่รอบ ๆ ริมทะเลสาบคอยเต่า มีความเป็นมาอย่างไร
2. ลักษณะทางกายภาพเป็นอย่างไร
3. ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติและภูมิอากาศ
4. ลักษณะทางประชากร
  - สํารวจประชากรและโครงสร้างริมทะเลสาบคอยเต่าว่าเป็นอย่างไร
5. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนริมทะเลสาบ (ในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร)
  - เศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างไร
  - มีอาชีพอะไร
  - รายได้ต่ออาชีพ
6. ลักษณะทางด้านสังคม และวัฒนธรรมได้แก่
  - สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมีการปกครองอย่างไร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ภูมิปัญญาด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำและการอนุรักษ์

- วิธีคิดเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำเป็นอย่างไร (ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการดูแล การอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชน การปฏิบัติ, ค่านิยม, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ, การเรียนรู้, การสืบทอด)
- กระบวนการด้านการจัดการทางด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำ (มีการสอนให้จับสัตว์น้ำโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ไว้ใช้เพื่อวันข้างหน้าหรือไม่อย่างไร)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาองค์ประกอบภูมิปัญญาพื้นฐานในด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ และการอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า

3.1 ความหลากหลายของสัตว์น้ำริมทะเลสาบคอยเต่า

- จำนวนและชนิดของสัตว์น้ำ.....
- จำนวนสัตว์น้ำที่ใช้ประโยชน์ในด้านอาหาร....
- สัตว์น้ำที่ใช้ประโยชน์ด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ....
- สัตว์น้ำที่ใช้ประโยชน์ในด้านใช้สอย....

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า

4.1 ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สัตว์น้ำ เป็นอย่างไร....

- วิถีชีวิต....
- วัฒนธรรมชุมชน....
- ระบบเครือญาติ....
- ลักษณะชุมชนและระบบนิเวศ....
- รายได้....
- กระบวนการกลุ่ม....
- เครือข่ายชุมชน....

4.2 ปัจจัยภายนอกชุมชนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านในการอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบคอยเต่า เป็นอย่างไร

- ความต้องการของตลาด.....
- การส่งเสริมของรัฐ....
- ข่าวสารข้อมูลจากภายนอกชุมชน....

ภาคผนวก ข
ตารางจำแนกวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์หลัก	วัตถุประสงค์ย่อย	ประเด็น	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
1. บริบทชุมชน		<ol style="list-style-type: none"> 1. ที่ตั้ง อาณาเขต การคมนาคม 2. ลักษณะภูมิประเทศ 3. ลักษณะที่ดิน ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ 4. ประชากร และโครงสร้างประชากร 5. ความเป็นมาของชุมชนและการก่อตั้ง 6. วัฒนธรรม ประเพณีและระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสัตว์น้ำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ข้อมูลในชุมชน 2. เอกสารข้อมูลสถิติจากทางราชการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ค้นคว้าจากเอกสารทางราชการ โดยขอความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ 2. สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้าน ผู้อาวุโส ชาวประมง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์ข้อมูลสนาม 2. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่ใช้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการสังเกต สัมภาษณ์และการจดบันทึก
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนริมทะเลสาบดอยเต่า	<ol style="list-style-type: none"> 2.1 ความหลากหลายของสัตว์น้ำ 2.2 ประโยชน์ของสัตว์น้ำ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เชิงชีวภาพ <ul style="list-style-type: none"> - ชนิดของสัตว์น้ำ - ประเภทของสัตว์น้ำ 2. ประโยชน์ของสัตว์น้ำ <ul style="list-style-type: none"> - ประโยชน์ทางด้านอาหาร - ประโยชน์ทางด้านความสวยงาม - ประโยชน์ด้านยารักษาโรค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ข้อมูลในชุมชน 2. เอกสารตำรา 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก 3. สนทนากลุ่ม 4. โดยการสังเกต <ul style="list-style-type: none"> - ระบบความคิด - ระบบความเชื่อ - พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลอนุรักษ์สัตว์น้ำ - การปฏิบัติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์ข้อมูลในสนาม 2. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่ใช้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายที่ได้จากการ สัมภาษณ์และจดบันทึก

วัตถุประสงค์หลัก	วัตถุประสงค์ย่อย	ประเด็น	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
		<ul style="list-style-type: none"> - สัตว์น้ำที่ใช้ประโยชน์ทางด้านพิธีกรรม การเรียนรู้ และการสืบทอด 		<ul style="list-style-type: none"> - ค่านิยม - ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ - การเรียนรู้ - การสืบทอด 	
3. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ	3.1 องค์ประกอบของภูมิปัญญา	1. องค์ประกอบภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประกอบด้วย <ul style="list-style-type: none"> - ระบบคิด - ระบบความเชื่อ - พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลการอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชนริมทะเลสาบดอยเต่า - การปฏิบัติ - ค่านิยม - ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ - การเรียนรู้ - การสืบทอด 	1. ข้อมูลในชุมชน 2. เอกสารตำรา 3. หน่วยงานราชการ	1. สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก 3. สนทนากลุ่ม 4. โดยการสังเกตประเด็นที่มีไว้	1. วิเคราะห์ข้อมูลในสนาม 2. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่ใช้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายที่ได้จากการ สัมภาษณ์และจดบันทึก

วัตถุประสงค์หลัก	วัตถุประสงค์ย่อย	ประเด็น	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
4. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการความหลากหลายของสัตว์น้ำ	4.1 ปัจจัยภายใน	1. วิถีชีวิต 2. วัฒนธรรม 3. ระบบเครือญาติ 4. ลักษณะชุมชนและระบบนิเวศ 5. รายได้ 6. กระบวนการกลุ่ม 7. เครือข่ายชุมชน	1. ข้อมูลในชุมชน 2. เอกสารข้อมูลสถิติจากทางราชการ	1. สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยการสัมภาษณ์ชาวประมง ผู้อาวุโสเจ้าหน้าที่ด้านประมงน้ำจืดเขื่อนภูมิพล	1. วิเคราะห์ข้อมูลในสนาม 2. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่ใช้นามาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายที่ได้จากการ สัมภาษณ์และจดบันทึก
	4.2 ปัจจัยภายนอก	1. ความต้องการของตลาด 2. การส่งเสริมของรัฐ 3. ข่าวสารข้อมูลจากภายนอกชุมชน	1. ข้อมูลในชุมชน 2. เอกสารข้อมูลสถิติจากทางราชการ 3. บุคคลภายนอกชุมชน	1. สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยการสัมภาษณ์ชาวประมง ผู้อาวุโสเจ้าหน้าที่ด้านประมงน้ำจืดเขื่อนภูมิพล	1. วิเคราะห์ข้อมูลในสนาม 2. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า 3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ข้อมูลที่ใช้นามาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายที่ได้จากการ สัมภาษณ์และจดบันทึก

ภาคผนวก ก

รายชื่อสัตว์น้ำในชุมชน

ชื่อปลา	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ประเภท
ปลานวลจันทร์	<i>Epalzeorhynchus frenatus</i> Fowler.	ปลาปวน	เป็นอาหาร
ปลาคางเหล็ก	<i>Belodontichthys dinema</i> Bleeker.	ปลาเบี้ยว	เป็นอาหาร
ปลาตะเพียนทอง	<i>Barbus altus</i> Gunther.	ปลาตะเพียนเหลือง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาแก้มขี้	<i>Barbus orphoides</i> CUV. & Val.	ปลาปก	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลากระแห	<i>Barbodes schwanenfeldi</i> Bleeker.	ปลาตะเพียนทอง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาทุก (เค้าดำ)	<i>Wallago leerii</i> Bleeker.	ปลาค้าว	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาน้ำเงิน	<i>Krgptopterus apogon</i> Bleeker.	ปลานาง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลากราย	<i>Notopterus chitata</i> Smith.	ปลาตอง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาสร้อย	<i>Henicorhynchus siamensis</i> Sauvage.	ปลาสร้อย	เป็นอาหาร
ปลาเค้า	<i>Wallago leerii</i> .	ปลาคาว	เป็นอาหาร
ปลาเสือ	<i>Barbus partipentazona</i> fowler.	ปลาเสือ	ปลาสวยงาม
ปลาเนื้ออ่อน	<i>Kryptopterus bleekeri</i> Gunther.	ปลาเนื้ออ่อน	เป็นอาหาร

ชื่อปลา	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ประเภท
ปลาดองลาย	<i>Chitala blanci</i> Aubenton.	ปลาต๋อง	ปลาสวยงาม
ปลาบ้า	<i>Leptobarbus hoevenii</i> Bleeker.	ปลาขี้	เป็นอาหาร
ปลาชีวกางแดง	<i>Rasbora borapetensis</i> Smith.	ปลาชีวก้าง	เป็นอาหาร
ปลาขี้สก	<i>Probarbus jullieni</i> Sauvage.	ปลาขี้สก	เป็นอาหาร
ปลาชะโอน	<i>Ompok bimaculatus</i> Bloch.	ปลาแค้เห่ลือ่ง	เป็นอาหาร
ปลาไหล	<i>Fluta alba</i> Zuiew.	ปลาไหล	เป็นอาหาร
ปลาตะพาก , ปลาปึก	<i>Hypsibarbus wetmorei</i> Smith.	ปลาสะปากตาปู้ด	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาตะโกก , ปลาโจก	<i>Cyclocheilichthys enoplos</i> Regan.	ปลาจรวด	เป็นอาหาร
ปลากระทิงดำ	<i>Mastacembelus armatus</i> Lecepede.	ปลาราคู	เป็นอาหาร
ปลาเทพา , ปลาเลิม	<i>Pangasius sanitwongsei</i> Smith.	ปลาฉวย	เป็นอาหาร
ปลาแดง , ปลาเนื้ออ่อน	<i>Kryptopterus bleekeri</i> Gunther.	ปลาเนื้ออ่อน	เป็นอาหาร
ปลากดหม้อ , ปลากดดำ	<i>Mystus wyckii</i> Bleeker.	ปลากดหม้อ	ปลาสวยงาม
ปลาแขงหิน , ปลากดหิน	<i>Leiocassis siamensis</i> Regan.	ปลากดหิน	ปลาสวยงาม
ปลาหมอรีขี้	<i>Botia sidhimunkii</i> Klaus witz.	ปลาเจิงหมู	ปลาสวยงาม

ชื่อปลา	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ประเภท
ปลาชิวหางกรรไกร	<i>Rasbora trilineata</i> Steindancner.	ปลาชิวข้านึ่ง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาชิวอ้าว , ปลาอ้าว	<i>Luciosoma bleekeri</i> Steindachner.	ปลาชิวอ้าว	เป็นอาหาร
ปลาไส้ตันตาแดง	<i>Cyclocheilichthys apogon</i> Val . & Cuv.	ปลาปากปีกแดง	เป็นอาหาร
ปลากระสอ	<i>Channa lucius</i> Cuv. & Val.	ปลาเจิงหนู	ปลาสวยงาม
ปลากดเหลือง	<i>Mystus nemurus</i> Cuv. & Val.	ปลากดเหลือง	เป็นอาหาร
ปลากดหัวเสียม	<i>Aoriichthys seenghala</i> Sgkes.	ปลากดหัวเสียม	เป็นอาหาร
ปลาหมอช้างเหยียบ	<i>Pristolepis tasciatus</i> Bleeker.	ปลาเสลด	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาสร้อยนกเขา	<i>Osteochilus hasselti</i> Cuv. & Val.	ปลาสร้อยนกเขา	เป็นอาหาร
ปลาสลิดใบไม้	<i>Trichogaster pectoralis</i> Regan.	ปลาสลิดใบไม้	เป็นอาหาร
ปลาชิวหางแดง	<i>Rasbora boraperensis</i> Smith.	ปลาชิว	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาชิวข้างขวาน	<i>Rasbora heteromorpha</i> Duncker.	ปลาชิวข้าง	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลากระตูด	<i>Hampala dispar</i> Smith.	ปลาสะปากปีกแดง	เป็นอาหาร
ปลาซ่า	<i>Labiobarbus siamensis</i> Sauvage.	ปลาชิวหนอง	เป็นอาหาร
ปลาสังกะจาดขาว	<i>Laides hexanema</i> Bleeker.	ปลาสาท	เป็นอาหาร
ปลาปักเป้าจุดดำ	<i>Tetraodon nigroviridis</i> Proce.	ปลาปักเป้าเสือ	ปลาสวยงาม

ชื่อปลา	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ประเภท
ปลาปักเป้าสีลอน	<i>Tetraodon biocellatus</i> Tirant.	ปลาเป๋า	ปลาสวยงาม
ปลาสลาด	<i>Notopterus notopterus</i> Pallas.	ปลาสลาด	เป็นอาหาร
ปลาเป็น , ปลากระจก	<i>Parambassis siamensis</i> Fowler.	ปลาเป็นแก้ว	ปลาสวยงาม
ปลาช่อน	<i>Channa striata</i> Bloch.	ปลาหลิม	เป็นอาหาร
ปลาบึก	<i>Pangasianodon gigas</i> Chevey.	ปลาบึก	เป็นอาหาร
ปลาดุกอุย	<i>Clarias macrocephalus</i> Gunther.	ปลาดุกอุย	เป็นอาหาร
ปลาดุกค้ำ	<i>Clarias batrachus</i> Linneaus.	ปลาดุกค้ำ	เป็นอาหาร
ปลาเทโพ	<i>Pangasius larnaudii</i> Bocourt.	ปลาต็อก	เป็นอาหาร
ปลากดแก้ว , ปลากดกั้ง	<i>Hemibagrus wyckioides</i> Chauv & Fang	ปลากดแก้ว	ปลาสวยงาม
ปลากระทุงเหว , ปลาสบธง	<i>Xenentodon cancilla</i> Wamihon.	ปลาเข็ม	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลาหมอข้างลาย	<i>Botia hymenophysa</i> Bleeker.	ปลาหมอข้างลาย	ปลาสวยงาม
ปลากา , ปลากาค้ำ	<i>Morulius chrysophekadion</i> Bleeker.	ปลาเพี้ยะ	เป็นอาหาร
ปลารากกล้วย , ปลาช่อนทราย	<i>Acanthopsis choirorhynchus</i> Bleeker.	ปลารากกล้วย	ปลาสวยงาม
ปลาแรด , ปลาเม่น	<i>Osphronemus goramy</i> Lacepede.	ปลาแรด	ปลาสวยงาม
ปลานู๋ , ปลานู๋ทราย	<i>Oxyeleotris marmoratus</i> Bleeker.	ปลานู๋	เป็นอาหาร

ชื่อปลา	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อท้องถิ่น	ประเภท
ปลาเสือตอ , ปลาลาด	<i>Coius microlepis</i> Bleeker.	ปลาเสือ	ปลาสวยงาม
ปลาเสือพ่นน้ำ	<i>Toxotes chatareus</i> Wamilton.	ปลาเสือ	ปลาสวยงาม
ปลาหนวดพราหมณ์	<i>Polynemus longipectoralis</i> Weber & Beaufort.	ปลาคูกแสด	ปลาสวยงาม
ปลาสวาย	<i>Pangasius sutchi</i> Fowler.	ปลาสวาย	เป็นอาหาร
ปลากระดี่นาง	<i>Trichogaster microlepis</i> Gunther.	ปลากระเดียด	เป็นอาหาร , ปลาสวยงาม
ปลากระดี่หม้อ	<i>Trichogaster trichopterus</i> Pallas.	ปลากระดี่	เป็นอาหาร
ปลาแปบ	<i>Paralaubuca riveroi</i> Fowler.	ปลาบ่อแปบ	เป็นอาหาร
ปลาชะวาด	<i>Siamensis pangasius</i> Pangasius <i>Macronema.</i>	ปลาชะวาด	เป็นอาหาร

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. นายศรีไม้   เดิศสุวรรณไพศาล
2. นายอุทิศ   กุณาหย่อง
3. นายโสภณ   ยารังษี
4. นายประสิทธิ์   เจียวมั่ง
5. นายปัญญา   เจียวมั่งมี
6. นางหวานจิต   เจียวมั่งมี
7. นางบัวผิน   ชัยวงศ์
8. นางฟอง   ผัดต่วน
9. นางอำพรรณ   ปัญโญ
10. นางลูน   อ้ายจันแก้ว
11. นางสาวคำ   กิ่งหม่น
12. นางบุญศรี   ประมูลจ๊กโก
13. นางสาวศรีพรรณ   เกียงเหมย
14. นางสาวพรมิตรา   ชัยวงศ์
15. นายมณฑล   กระจ่างฉาย
16. นายศรีไล   แก้วฟู
17. นายเรืองยศ   ประมูลจ๊กโก
18. นายอินสอน   กิ่งหม่น
19. นายแสน   ดิตัน
20. นายอินตา   ใจรินทร์

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบการศึกษา

เรือแพในทะเลสาบคอยเต่า

เรือหาปลาของชาวประมง

อุปกรณ์หาปลาของชาวประมง

อุปกรณ์จับปลา (ลื้อบ)

ลานจอดรถและร้านค้าก่อนจะถึงทะเลสาบคอยเต่า

ผู้เขียนกับลานค้าปลา

ภาคผนวก จ

นิทานและเรื่องเล่า

1. นิทานเรื่องพ่อกับลูก

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วพ่อกับลูกนอนคุยกันในตอนกลางคืน ลูกถามพ่อว่า “พ่อทำไมช่างจิ้งจิ้งร้องเสียงดังมาก” พ่อตอบว่า “ช่างมันตัวใหญ่จะลูก มันจิ้งร้องเสียงดัง” แล้วทำไมห่านมันจิ้งร้องเสียงดังละพ่อทั้ง ๆ ที่ตัวห่านยังเล็ก “เพราะคอมันยาวนะลูกมันจิ้งร้องเสียงดัง” แล้วทำไมอึ่งอ่างจิ้งร้องเสียงดังละพ่อ เพราะคอของอึ่งอ่างสั้นนิดเดียว พ่อตอบว่า “ขอมแพ้แล้วลูกทำไมจึงไม่หลับฟ่อง่วงแล้ว”

2. เรื่องเล่า เรื่องของเขียด

นานมาแล้วมีพญาเจ้าเมืองเมืองหนึ่งทำแก้วตกลงไปในน้ำ ก็ให้สัตว์น้ำทั้งหลายลงไปหาแก้วดังกล่าว แต่เขียดไม่ยอมลงไปหาแก้ว ยืนอยู่บนบกพูดว่าให้กับสัตว์ทั้งหลายว่า เอาเตะเตะ เอาเตะเตะ ส่วนคางคกกลงไปหาลูกแก้วได้ พอขึ้นมาว่า หนักตึกตึก หนักตึกตึก ตั้งแต่นั้นมาพญาเจ้าเมืองได้แต่งตั้งให้คางคกเป็นพญาของเหล่าสัตว์น้ำทั้งหลาย ส่วนเขียดให้ร้องว่า เอาเตะเตะ เอาเตะเตะ ไปตลอด

3. เรื่องตลก (เขียด) เรื่อง หีน...หรือเปล่า

เรื่องเล่าตลกเกี่ยวกับการผสมพันธุ์ของอึ่งอ่างมีอยู่ว่า “อึ่งอ่างตัวผู้เรียกหาอึ่งตัวเมียว่าหีน...หรือเปล่า...อึ่งอ่างตัวเมียตอบว่า เปล่า...สักพักหนึ่งอึ่งอ่างตัวผู้อยู่บนหลังของอึ่งอ่างตัวเมียพากันว่ายน้ำไปในหนองน้ำ เขียดซึ่งได้แอบมองและฟังอึ่งอ่างอยู่บนหนองน้ำก็พูดตอบว่า “เนะ เนะ เนะ เนะ...”

4. บทร้อยกรอง

บทร้อยกรองประกอบการหาปลา เช่น การตกเบ็ด ทอดแห สำหรับการตกเบ็ดจะนั่งคอยเบ็ดอยู่ริมฝั่ง พูดออกมาว่า

สันดด ๆ ปลาตกปลาแกด

สันแดด ๆ ปลาแกดปลาชิว

สันตัว ๆ ติดไว้ติดไว้

ตัวโคบกินฮื้อตำมันบอด

ตัวโคบ่ตอดฮื้อตำมันฟาง

ติดตุงก้างติดไว้ติดไว้

หลังจากว่าคำเหล่านี้แล้วขึ้นมารอที่บนหาดทรายรอจนปลาจะมากินเบ็ด

ภาคผนวก ข

บทขอเรื่องอนุรักษ์หอย

1. ป๊อแมปี่น่องดีชอบกินหอย ป๊อสิตำมอยขดมาเผื่ออะผมจะขอเรื่องหอย สังกมาตุ๊กใจเจิ่น ล้าข้าอยู่ตามน้ำ เกาะตำมบัวลอย น๊ะเปื่อนนะ ก้วเปิดมาปะมันจะกินจะแหบ ดิ้นข้าข้าบ่ หมี เตียวตำมที่น้ำคั้น ได้ยินเสียงคนมานั้นข้าก็ล่นบ่ออก นั๊กแก ข้าล่นถแลดขาล่นถะ แหลอย่างไวยนักแกได้แคว่ความคงาม
2. ข้าเอาหน้าถะแหลด ข้าเอาหน้าถะแหลด กั้นข้าก็แนจฟ้าเพื่อป้องกันตัวข้าจ๊อบอกตางดีไป สวรรค์กั้นไฟจักเก็บกินนั้นขอพอกันข้าจ๊อจั้น นั้นเปื่อนนั้น อย่าฟังข้าเตื่อ กั้นข้าก็เตื่อนใจ ผุงคนในโลกล้า ฮื่อปากันแหงนพ้อฟ้าอย่าได้ทำกำทำบาป จอมทำ คนใดใจบุญจะได้ ไปสวรรค์ คนใดใจคำจะได้อไปนออะบายตั้งสี่ จอมธรรม ตัวข้าจ๊อแนฮื่อหมู่หันว่าเบื่องบน สวรรค์มีบนฟ้าบนเมฆ
3. กั้นไฟจักเก็บกินหอย ขอหื้อพ้อกอยดีกั้น พ้อตางหน้าข้านั้นก็บอกไว้เป็นปี่นหา ทุกคืน วันค่ำเจ้าหน้าข้าเจ้าเต้าแผ่นพระสุธา นาเปื่อนนา คนใดบาปหนาจะได้อไปตางตำนรก สวรรค์ ขอไข ปี่นบอกแจ้ง บว่าหน้าหนาวหน้าแล้งข้าบอกหนตางไปสวรรค์ทุกเมื่อ ฟังดู กำชอบทนี่ถ้ามีไหลเข้าหู ขอฮื่อปีจะรนาฮื่อมันดี ๆ ฟังดู ถ้าได้ฟังแล้วถ้าเจือหมู่ผู้มัน จักปาสูปี่นจากตางตำ
4. โตดโต้งโนงโตดโต้งโตดโต้ง หอยมันตายโหงตั้งวันค่ำเจ้าบ่มีหอยตัวใดตายเด้า มีกำตาย เข้าหม้อแก้ง หอยตุ้ข้าเคือดฮ้อน ได้เป็นตุ้กหย่อนข้างายแลง นาเปื่อนน้ำ จึงขอไขฮื่อ คนฮื่อทัว ตุ้บเคยไปลักของไฟ บ่เป็นพิษภัยกับคนในโลกล้า บ่อเกยกำปี่นมีดพร้า เอา ไปไล่แดงไล่ฟาด ตามคลอง ตุ้อยู่ตำมล้องตามบวกดตำมหนอง บ่เกยลักเงินทองไฟไหน สักเตื่อ
5. สับปะลูกขา มุลละผาลาลูกไม้ ดีคนเขาได้ปลุกไว้ ตุ้บได้ไปสู้ไฟกิน อยู่มาตั้งวันค่ำเจ้า ตุ้กินแต่ฮื่อใครดิน นายนแสนนาน บ่ได้เป็นอันถะพานลักเบ็ดลักไก่อมาซิดหัวใจโทษใด ๆ ตั้งบ่หมีสักหน้อย ลูกหลานป้อหนานป้อน้อยปากันจงจั้งรังเกียจ จงจั้ง มาหยิบข้าหน้อย ไล่หม้อโอ่ง ขังขอกี่บ่ฟังเตียมข้าวข้าวเตียมอ้อย

6. ก่อนเขาจะเอาใส่หม้อแกง เขาก็จัดแจงเติมเอามีดพร้ามากก้นตู้ข้าว เจ็บเสบนั่นพอจะตาย กกกันดีเกยจี๊ฟ้าเอาถิ่นของข้ากว้างเสียบดาบ นาเปื่อนนอย ข้ายังบ่ตายเอาหน้าซ่อนอยู่ก็ตะอ้าปากขอข้าอู้กำคนบ่ได้ จะล่นหลบหลิกตัวไว้ ตู้ข้าล่นบ่ออก จำทน ตัวข้าก็ฮ้อนไปทั่วทั้งต้นอยู่ด้วยโบบนท้องก้น โคนค่าน จำทน ตู้ข้าก็ฮ้อนไปทั่วทั้งต้นจำเป็นต้องทนเพราะซ้ามามารลูกน้อย
7. ก็คิดจะยกมือสา ขอวันตานอบน้อม ตัวตู้ข้าซ้าป้อมมือก็ซ้าบ่หมี เลายโป่งก่ายเงินนอนอยู่ในถ้วยนั้นเสียดโดยดี นอเปื่อน ได้แต่นอนรอพยามัจจุราช กันเขาเสร็จกำงานเรื่องการคิดกำนบ่ถ้าหวังว่าจักปิ่นเรื่องทางปรนาล แต่เนา ก่อนจะม้วยชีวาสังขา ตู้ขออู้จำ
8. ถ้าเจ้าจะตายไปจะไปเกิดดีไหนหาลูกน้อย ฟ่องว่าจะไปเกิดในห้วย ฟ่องว่าจะไปเกิดในหนองฟ่องว่ามันตึงน้ำปิ่นมาตายที่ก้นอันหม้อแกงตอง นาเปื่อนนอย ขอไปเกิดบนคอยหินผาดึกว่า ขอไปเกิดเป็นหอยคั่นคนหันสำคัญเก็บมาไว้ไว้ ฟ่องว่าหอยได้แจ้งเอาไว้จนเสี่ยยะเสี่ยอย่าง ป็นวาย กันเก็บซ้ามากินมาขายขอฮื้อป็นวายป็นวอด ตั้งวัน กันไผ่เอาซ้ามาแกงสุกกัน ขอฮื้อเขานั้นป็นจิงป็นหน่าย
9. คนใดใจบุญฮื้อมีบุญอุคหนุนเต็มกำ คนใดเอาหอยไปปล่อยลงน้ำ ขอฮื้อเสวยสวรรคตบาศำตัวเคราะห์ร้ายขอฮื้อขคคล้ายออกจากไปปล้น น่นเปื่อนน เสาคงได้หันเปื่อนเอาหอยไปปล่อย ปิ่น้องตั้งหลายตั้งตึงตั้งจายทั่วหน้า อย่าได้มัวเมาว่า ฟิงแล้วพิจารณา แลมกรรม ขอฮื้อรอดปิ่นเรื่องบาปทำกำ อย่าได้กระทำหอยน้อยหอยใหญ่ แลมกรรม ขอฮื้อหลิกเว็นเรื่องทำบาปทำกรรม อย่าได้กระทำหอยดีมารลูก
10. จะขอกมือไหว้สา จะขอสุมาจาอาปิ่น้อง ขอวันนี้บ่หมิกู้ก้องเพราะขอประวัติเรื่องหอย จะขอสุมาแลมครั้งฟ่องมันจางลมนบ่จอย นอเปื่อนนอย คนลมนบ่จอยมันตึงหน้าบุด กันว่ามันบ่ม่วนนั้นมันบ่ถูกใจ โปรคได้อภัยจะได้ยกมือไว้ อย่าได้เป็นภัยเป็นได้ด แต่นอ เก้าขอสิบขอบใจจางชอระดับอาชีฟจริง ๆ บ่ใจจางชอตัวจริงเฮากัมันจะผิดพลาด
11. ในสุดท้ายจะเอาปอนมาปิ่น ขอฮื้อคนฟังแบ่งหน้ายิ้ม ๆ คนใดบ่ยิ้มฮื้อบิดหน้าหนี ต่อไปวันนี้นั้นหน้าขอฮื้อท่านสุขสบายดี นอเปื่อนนอย ขอฮื้อถูกหวยรางวัลที่สี่ รางวัลที่หนึ่งผมจะขอเป็นกำจางชอ ฮื้ออู้หนี่หายหนี่ เฮามาขอเล่นกันวันนี้ ขอจะไปอู้ไปเล่า ดีอาย เถ้าแก่แล้วบ่ดีเถ้าแก่หลาย กัวเปื่อนว่าควายจางเล่นหาบวค แต่นา มาเล่นวันนี้นบ่ฮื้อปัญหา เฮาปากันมาเล่นฮื้อหายเครียด

ความหมายของบทละครขอ

1. ญาติพี่น้องที่ชอบกินหอยคนพิวสีน้ำตาลเชิญมาชมละครขอเรื่องหอยเถิดนะ หอยอาศัยอยู่ตามน้ำ เกาะตามบัวลอย กิ่งไม้ หอยกลัวว่าคนเราจะมาเก็บกินเพราะถ้าไม่มีเดินตามน้ำอย่างช้า ๆ ถ้าได้ยินเสียงคนก็วิ่งไม่ได้อย่างรวดเร็วก็กลัวของมดดำ
2. ตัวฉันใช้น้ำเดินไม่ใช่เท้า ก้นชี้ขึ้นบนท้องฟ้าเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้กับมนุษย์ว่าให้ทำความดีไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ ขอร้องโปรดอย่าทำบาปกรรม คนไหนใจดำจะต้องตกนรกอเวจี
3. คนไหนที่จะเก็บกินหอยขอให้พิจารณาก่อนว่าใบหน้าของหอยแนบกับแผ่นดิน ถ้าได้ฟังละครขอบทนี้แล้วถ้าผู้ใดสงสารก็ขอให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง
4. หอยตายโหงอยู่ทุกวัน ไม่มีหอยตัวไหนที่จะได้ตายแก่เต่า มีแต่ตายลงหม้อแกง พวกหอยเดือดร้อนทุกข์ใจว่าทำไมถึงได้ทำกับพวกหอยทั้ง ๆ ที่พวกหอยไม่เคยไปขโมยของใคร ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใครในโลก ไม่เคยจับมีดเอาไปไล่แทงใคร ได้แต่อาศัยอยู่ตามหนองน้ำไม่เคยสักครั้งที่จะขโมยเงินทอง
5. ผลหมากรากไม้ที่คนปลูกไว้ไม่ได้แย่งใครกิน ทุกวันนี้กินแต่ขี้ใครดิน ไม่ได้เป็นอันตราย ขโมยลูกเป็ดลูกไก่ใคร มานั่งคิดดูไม่เคยให้โทษใคร ทำไมมนุษย์ทั้งหลายจึงรังเกียจพวกหอยจับหอยมาใส่หม้อขังเตรียมการที่จะแกง
6. ก่อนที่จะแกงพวกหอยใช้มีดตัดก้นของหอย ซึ่งทำให้เจ็บแสบมากก้นที่เคยชี้ขึ้นฟ้าก็ถูกตัดทิ้งแต่หอยก็ยังไม่ตายพยายามเอาหน้าซ่อนไว้ คิดว่าจะขอให้ไว้ชีวิตแต่ก็พูดภาษาคนไม่ได้ จะวิ่งหนีก็วิ่งไม่ออก ต้องจำทนร้อนไปทั่วร่างกายจะทำอย่างไรดีเมื่อในท้องก็มีลูกน้อย
7. คิดจะขมมือไหว้มือก็ไม่มีเลขต้องจำใจนอนในถ้วยเสียบโดยดี เพื่อรอมีจรรยาแต่ก่อนจะตายขอเล่าให้ลูกฟัง

8. ถ้าเราตายจะไปเกิดที่ไหนดีนะ บ้างว่าจะไปเกิดในลำห้วย บ้างว่าจะไปเกิดในหนอง บ้างก็ว่าจะไปเกิดที่ไหนก็ไม่พ้นโดนจับมาแกลงหรือจะต้องไปเกิดบนดอย แต่อย่างไรก็ตามขอไปเกิดเป็นหอยที่คนทั้งหลายให้ความสำคัญเก็บมากราบไหว้ หรือว่าเราจะสาปแช่งผู้ที่เก็บหอยมากินขอให้เจ็บหาย ถ้านำแกลงมากินด้วยกันขอให้เขาเบียดหน้าต่อกัน ไม่คบค้าสมาคมกัน
9. ถ้าใครใจบุญเอาหอยไปปล่อยลงน้ำขอให้ได้ขึ้นสวรรค์ สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายจงพินภัย ผู้หญิงและผู้ชายทั้งหลายขอให้คิดก่อนจะทำบาปอย่าได้ฆ่าหอยไม่ว่าจะเป็นหอยตัวเล็กหรือตัวใหญ่ โดยเฉพาะหอยที่มีลูกน้อยอยู่ในท้อง
10. ขอยกมือไหว้กับญาติพี่น้องที่มาฟังขอวันนี้ วันนี้ไม่มีกลุ่มมาขอด้วยขอโทษคนที่ฟังอาจจะอารมณ์ไม่ดี โปรดให้อภัยเพราะไม่ใช่ชอระดับมีอาชีพ
11. สุดท้ายนี้ขอให้พร คนใดไม่ข้มขอให้ถูกหวยรางวัลที่สี่ รางวัลที่หนึ่งขอให้คนชอ พุดไปเล่นไปเพื่อให้หายจากความเครียด

ภาคผนวก ข

โครงการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาห้วย
หน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ อ.ป.อ. หน่วย อ.ป.ต.
อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อโครงการ โครงการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีสืบชะตาห้วย

ลักษณะโครงการ เป็นโครงการต่อเนื่อง

- ผู้รับผิดชอบโครงการ
1. คณะสงฆ์อำเภอดอยเต่า
  2. ประธานคณะกรรมการหน่วย อ.ป.อ. และ อ.ป.ต. ทุกหน่วย ในอำเภอดอยเต่า
  3. ส่วนราชการอำเภอดอยเต่า
  4. องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อบต.เทศบาล อำเภอดอยเต่า
  5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอดอยเต่า
  6. ประชาชนในอำเภอดอยเต่า

1. หลักการและเหตุผล

ตั้งแต่โบราณกาลมา ลำห้วย หนอง คลอง บึง ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารต่าง ๆ ที่ทำการหล่อเลี้ยงให้ชาวโลกได้อยู่ดีกินดี ร่มเย็นเป็นสุข บังเกิดให้น้ำมีปลาในนามีข้าว ทำให้ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับลำห้วยและต้นไม้ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำ ลำธาร มีเทพดาสิงห์สถิตปกปักรักษาอยู่ บรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์ ปู่ย่าตายาย พอถึงต้นฤดูฝนของทุกปี บรรพบุรุษทั้งหลายจะร่วมแรงร่วมใจกันจัดประเพณีสืบชะตาห้วย แม่น้ำลำธาร เพื่อน้อมบูชา ซึ่งเทพดาทั้งหลายที่ปกปักรักษาป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ให้ลบล้างมลพิษฟ้าฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เพื่อให้ชาวโลกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและสัตว์ทั้งหลาย ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ นับแต่ครั้งโบราณกาล และครั้งพุทธกาล องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสถาบันพระมหากษัตริย์ ก็เคยปฏิบัติกันมา ปีไหนที่อากาศแห้งแล้ง ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ก็จะประกอบพิธีสืบชะตาบูชาบวงสรวงเทพดาอารักษ์ ตลอดถึงปัจจุบัน องค์พระมหากษัตริย์ พระองค์ท่านก็จะประกอบราชพิธีวันพืชมงคล แรกนาขวัญจนถึงปัจจุบันนี้

ดังนั้น ทางคณะสงฆ์อำเภอดอยเต่าร่วมกับส่วนราชการ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในอำเภอดอยเต่า ได้พิจารณาเห็นว่าปัจจุบันนี้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ได้ถูกทำลายไปเป็นอย่างมาก ประกอบกับดินฟ้าอากาศมีความแห้งแล้ง ฟ้าฝนได้ตกต้องตามฤดูกาล ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรได้รับความเดือดร้อน ขาดขวัญและกำลังใจที่จะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม จึงได้จัดทำโครงการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีนี้ขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคล และเพื่อเป็นการน้อมบูชาถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่ปกป้องรักษาขั้วต้นน้ำลำธารและดินฟ้าอากาศให้ได้รับรู้อนุโมทนา บันดาลยังความร่วมมือเป็นสุขให้แก่มนุษย์โลกต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 2.1 เพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีดีงาม
- 2.2 เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ทรัพยากรต้นน้ำลำธาร ห้วยหนองคลองบึง
- 2.3 เพื่อเป็นการน้อมบูชาถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ปกป้องรักษาป่าไม้ลำธาร ห้วยหนองคลองบึง ให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล
- 2.4 เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรในอำเภอดอยเต่าให้มีขวัญและกำลังใจที่จะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม

3. เป้าหมายของโครงการ

- ดำเนินการตามโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป
- จัดทำตามลำห้วยสายใหญ่ในอำเภอดอยเต่าให้ครบทุกตำบล

4. วิธีดำเนินการโครงการ

- จัดทำโครงการเสนอการพิจารณาในที่ประชุมคณะสงฆ์อำเภอดอยเต่า
- มอบหมายให้เจ้าคณะตำบลไปประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อรับไปดำเนินการตามโครงการ
- ร่วมกันปฏิบัติตามพิธีกรรมพร้อมกันทุกตำบล
- สรุปผลประเมินผลการดำเนินการตามโครงการ
- สถานที่ประกอบพิธีกรรมตามโครงการ
  1. ต้นน้ำลำห้วยแม่หาด ตำบลโป่งทุ่ง อำเภอดอยเต่า
  2. ต้นน้ำลำห้วยแม่ตูบ ตำบลดอยเต่า อำเภอดอยเต่า
  3. ต้นน้ำลำห้วยต้าง ตำบลมีดกา อำเภอดอยเต่า
  4. ต้นน้ำลำห้วยแม่ตาล ตำบลบงบัน อำเภอดอยเต่า
  5. ต้นน้ำลำห้วยแม่เอี๊ยะ ตำบลบ้านแอน อำเภอดอยเต่า

5. งบประมาณ

รายการรับ รับจากการบริจาค จากท้องที่แต่ละตำบล

รายการจ่าย จ่ายตามโครงการและพิธีกรรมที่กำหนด

6. การประเมินผล

- ประเมินผลจากความร่วมแรงร่วมใจของคณะสงฆ์และองค์กร ประชาชนในท้องถิ่น
- ประเมินผลจากพิธีกรรมทางศาสนา

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ทำให้คณะสงฆ์ องค์กรต่าง ๆ ประชาชน ได้ทำงานร่วมกัน
- ทำให้ขวัญกำลังใจของเกษตรกรดีขึ้น
- ทำให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล
- ทำให้ความคิดริเริ่มของแต่ละหน่วยงาน หันมาอนุรักษ์สืบสานประเพณีและอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

ผู้เสนอโครงการ

ผู้อนุมัติโครงการ

(พระครูวิรุฬห์บุญญาภรณ์)

(พระครูสิทธิธรรมสาร)

เลขานุการเจ้าคณะอำเภอดอยเต่า

เจ้าคณะอำเภอดอยเต่า

กำหนดการพิธีกรรมสืบชะตาห้วยและบวชป่า

อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

วันเสาร์ที่ 29 พฤษภาคม พุทธศักราช 2547

เวลา 08.00 น.

พระสงฆ์พระภิกษุสามเณร องค์การบริหารส่วนตำบล กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์กร
ท้องถิ่น ประชาชน พร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี

- พิธีกรรมอาราธนาพระอุปคุตเถร
- ขึ้นทำว้ทั้ง 4 บูชาเทพดาอารักษ์
- ประทานฝ่ายสงฆ์ ปูจาแก้ว 4 โกฐาก จุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ไหว้พระสวดมนต์พร้อมกัน
- มั่นคนายก นำอาราธนาศีล ประทานสงฆ์ให้ศีลและรับศีลพร้อมกัน
- มั่นคนายก สุมารวีทาน อาราธนาพระปริต พระสงฆ์กล่าวชุมนุมเทวดา
- พระภิกษุสามเณรทั้งหมด เจริญพระพุทธรูป 7 ดำนาน-ธรรมจักร
สืบชะตา-สวดพระคาถาขอฝน
- มั่นคนายก โอกาสเวณดานอุทิศ
- ประทานสงฆ์และประธานฝ่ายฆราวาส ประกอบพิธีบวชต้นต้นและปลูก
ต้นไม้ในบริเวณพิธี
- พระภิกษุสามเณรทั้งหมดเจริญชัยมงคลคาถา
- ทำพิธีถวายขันข้าวน้ำโภชนะอาหาร อุทิศถวายแด่เทพดาอารักษ์และ
บรรพบุรุษทั้งหลาย
- พระภิกษุสามเณรทั้งหมด อนุโมทนาให้พรอุทิศ
- ผู้ร่วมพิธีทั้งหมด สงบจิตทำสมาธิ ตั้งจิตอธิฐาน
- กล่าวแผ่เมตตาพร้อมกัน
- วันทาหลวง วันน้อย
- ประทานสงฆ์และประธานฝ่ายฆราวาส กล่าวอนุโมทนาและขอบคุณผู้
ร่วมพิธีทั้งหมด
- เสร็จแล้ว พระภิกษุสามเณร ผู้ร่วมพิธีทั้งหมด ร่วมกันสรงน้ำพระพุทธรูป
นาคปรกในก้างจะตำ (เตรียมน้ำส้มป่อย น้ำอบหอมให้มาก ๆ)
- ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์สามเณร
- ผู้ร่วมพิธีร่วมกันรับประทานอาหาร
- กลับภูมิลำเนาของตนเอง

รายการเครื่องพิธีกรรมสืบชะตาห้วย

อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

.....

1. เครื่องสืบชะตาชุดใหญ่ จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย

- ง่ามจะต่าใหญ่ 4 สอก	จำนวน 4	เล่ม
- ง่ามน้อย 1 สอก	จำนวน 108	เล่ม
- บอคน้ำ, บอกทราย, บอกข้าวเปลือก ข้าวสาร		1 เล่ม
- กิ่งหมาก, กิ่งปอ, ดอก, เทียน, เบี้ย, จำนวนอย่างละ		1 ชุด
- หน่อกล้วย, อ้อย, ข้า, กล้วย, มะพร้าววงอก อย่างละ		1 ต้น
- มะพร้าวแขนง, กล้วยเครือ		1 ชุด
- จ้อ 108, ตุ้ง		1 ชุด
- ข้าวเปลือกหมั่น ข้าวสารป่น		1 ชุด
- ชันตั้ง		1 ชุด
- สาดหมอนใหม่		1 ชุด
- ฝ้ายล้าง ค่าเชียว ต่า 7 จัน		1 ชุด
2. รูปสัตว์น้ำดังต่อไปนี้ ทำด้วยไม้หรือใช้ของจริงก็ได้ คือ
  - ปลา, คางคก, เต่า, ปู, หอย, จำนวนพอสมควร
3. เครื่องบูชาพระอุปคุตเถร ให้ครบบริวาร 4
4. เครื่องบูชา ปะชุนนะเทวบุตร มีควักข้าว 2 ชุด, อาหาร ควักอาหาร 1 ชุด, ควักข้าวสารขาว 1 ชุด
ช่อสีเชียว ตุ้งสีเชียว สีขาว อย่างละ 4 หมาก 4 ไหม ปูดิบ 12 ใบ
5. พระพุทธรูปปางสมาธิ 1 องค์ พระพุทธรูปปางนาคปรก 1 องค์
6. เตรียมธรรมเทศนา 9 ผูก คือ ปลาช่อน, ธรรมพยากางขา, ธรรมปารมี, สลากกรี, สังกะหะ, อุหัสส
วิชัย, ติปมนต์, โกกวุฒิ, พุทธสังกะหะโลก
7. ขั้ตราขวัตรที่ก้างจะต่า คตบ่อน้ำไว้ตรงกลางก้างจะต่า นำรูปสัตว์น้ำไว้ในบ่อทำแทนพระพุทธรูปนาค
ปรกไว้บนบ่อน้ำ ทำเป็น 4 เสา สารตะ อารธนาพรพระพุทธรูปนาคปรกประดิษฐานไว้บนแทน มี
ดอกไม้รูปเทียนบูชา

สาธุ สาธุ สาธุ โอกาสฯ ข้าแต่พระสัมพันธัญญะ พระพุทธเจ้า ต้นเป็นประธาน ต้นป่าเป็ง โปธิสม
ปานานได้ 24 อสงไขย ปล้ำยแสนมหากัปปัจจุได้ตรัสพระญาสัพปัญญตัญญาณ นังเหนือเด่นแก้ว แต้บแก้ว
ไม้มหาโพธิ โผดสัตว์โลกทั้งหลาย หือป็นจากทุกข์ตั้งมวล ต้นประกอบด้วยยอนันตาคิณ เมื่อเจ้ากู ผง

สร้าง โปธิสมปानวันนั้น ได้เกิดในวงษามัจฉาราชา ในสระวังอันใหญ่ ยามนั้นบ้านเมืองตั้งมวลงแห่งแล้ง ขาดสายฝน สระวังวนน้ำก็บอบบางแห้งเสีย ญาติตั้งหลายแห่งเจ้าก็ลำบากด้วยภัยชะอันเกิดแก่รุ่ง กำ และ แผลวตั้งหลายมาจิกกินมากนัก เจ้าจึงรำเปิงเถิง สัจจะปาระมี แห่งอริยะสัพปุริสะเจ้าตั้งหลาย ฟุ้งอันเป็น มาแล้วเมื่อก่อน เจ้าก็กะดำ สัจจะปาระมี สวาดธิยายมัจฉาราชาจ๊ะคาตา ยามนั้น ท่าฝนใหญ่ก็ตกลงมา บ้านเมืองตั้งมวลงก็ชุ่มเย็นเป็นสุข ด้วยสัจจะปาระมีธรรมแห่งเจ้ากู หมูญาติตั้งหลายก็ได้ป็นจากภัยชะ อันตราย ด้วยสัจจะปาระมีธรรมของเจ้ากูวันนั้นแล

บัดนี้บ้านเมืองอันนี้ก็แห้งแล้งมากนัก ข้าพเจ้าตั้งหลายตั้งภายในและนอก ปายในหมายมี เจ้า คณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร ในอำเภอคอยเต่า ทุกต้นทุกองค์ทุกวัดทุกว่า ปาย นอกหมายมี องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน อาจารย์ ล่ามวัน เฒ่าแก่ใหญ่่อยจาย หลิง ในอำเภอคอยเต่า ทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน ก็ขออาราธนาเจ้าสวาดธิยายยัง สัจจะปาระมีธรรมแห่งเจ้ากู ป้างเมื่อเป็นมัจฉาราชาวันนั้น บัดนี้ขออัญเงินเตวะบุตรเตวะคา พยาอินทร์ พยาพรหม โยมราช คุณนาค น้ำปะ ละมัย ไอยศวร ทั้งหลาย มาเป็นสักขีพะยาน หื้ออัญเงินบุตรต้นรักษาน้ำ จูงน้ำมายังท่าฝนอันใหญ่ ตกกลงในบ้านเมืองคืนนี้ หื้อได้ชุ่มเนื้อเย็นใจ อยู่เย็นเป็นสุข คุณต่างได้กระทำไรไถนา เรียกสวน ย้อนด้วยอนุ ภาพแห่งสัจจะปาระมีธรรมแห่งสัพปุริสะพระพุทเจ้า ป้างเมื่อเป็นมัจฉาราชา คือ พะยะปลาจ้อนวันนั้น บัดนี้ดีเหลือแต่เออะ

คำแผ่เมตตา อุทิศส่วนบุญกุศล

8. ตานขันข้าว จำนวนที่เหมาะสม เพื่ออุทิศให้เทวบุตร, เทวดา, อินทร์, พรหม คุณนาคน้ำ สัตว์ทั้งหลาย
9. ให้แห่ง้องแห่งกลอง มีจ้อ มีตุ้ง ธงชาติธรรมจัก
10. ทำประสาทพระอุปคุตเถร เหมือนกับงานปอยหลวงหรือใช้สัพตทนกาก็ได้

คำโอกาสก่อนเทศนาธรรม ในพิธีกรรมสืบชะตาห้วย

คำแผ่เมตตา อุทิศส่วนบุญกุศล

ข้าแต่เตวะบุตร เตวะคา พระยาอินทร์ พะยาพรหม พะยายมราช เตวะบุตรที่รักษาน้ำฟ้าสายฝน เตวะคา อันอยู่รักษาบ้านเมือง เหมือนฝาย เจ้ากรรมนายเวร สัพพะสัตว์ทั้งหลาย และครูบาอาจารย์ เช่น ครูบาเจ้า ราช, ครูบาเจ้าศรีวิชัย, ครูบาเจ้าอภิชัยขาวปี, ครูบาเจ้าชัยยะวงษาพัฒนา ครูบาอาจารย์เจ้าจุด้นพระองค์ ขอ อัญเงินอภักตตำ อนุโมทนา อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่ขุนห้วยขุนฮ่อง แม่น้ำลำธาร ในเขตพื้นที่นี้ และ อุทิศถึงเตวะคาที่รักษาพระพรหมธาตุเจ้าคอยเถิง พระพุทบาทตะเมาะ ตีรักษาัยรอกคอยพระพุทบาทเจ้า ตั้งหลายทุกตี สถานที่ใกล้และไกล ขออัญเงินมาภักตออนุโมทนาในบุญกุศลในวันนี้จิมเตอะ

แล้วพร้อมกันนั่งสงบจิตประมาณ 5 นาที

โครงการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

.....

ชื่อโครงการ โครงการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. คณะสงฆ์ตำบลโป่งทุ่ง อำเภอคอยเต่า
2. คณะกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ในเขตตำบลโป่งทุ่ง
3. องค์การบริหารส่วนตำบลทุกตำบลโป่งทุ่ง อำเภอคอยเต่า
4. หน่วยงานราชการในอำเภอคอยเต่า
5. กำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลโป่งทุ่ง อำเภอคอยเต่า
6. ประชาชน ทุกหมู่บ้านในเขตตำบลโป่งทุ่ง อำเภอคอยเต่า

ลักษณะโครงการ

เป็นโครงการต่อเนื่อง

1. หลักการและเหตุผล

เนื่องด้วยอำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน ..... ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดจำนวน... คน อาชีพของราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม อำเภอคอยเต่า เริ่มยกระดับการปกครองเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ..... เป็นต้นมา ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ต้นน้ำลำธาร นับวันที่จะหมดไป เพราะปัญหาหลาย ๆ ด้าน ในปี พ.ศ. 2546-2547 อำเภอคอยเต่าประสบกับปัญหาความแห้งแล้งที่เห็นได้ชัดเจนมาก คือ ป่าไม้ต้นน้ำลำธารถูกทำลาย น้ำในอ่างเก็บน้ำ ทั้งอ่างเก็บน้ำตามโครงการพระราชดำริ อ่างเก็บน้ำที่สร้างตามงบประมาณโครงการต่าง ๆ ไม่มีน้ำเหลืออยู่ น้ำบนดิน ในดิน เริ่มแห้งแล้งไป ประมาณการต่อไป 2-3 ปีข้างหน้า คิดว่าอำเภอคอยเต่า จะไม่มีน้ำที่จะทำการเกษตร และน้ำที่จะใช้สอยบริโภค ปัญหาที่ตามมาคือ พืชผลด้านการเกษตรก็จะเสียหาย ประชาชนที่มีกำลังก็จำเป็นที่จะต้องทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดเข้าไปทำงานประกอบอาชีพต่างถิ่น จะทิ้งไว้เฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่สูงอายุ ประกอบกับปัญหาสังคมหลาย ๆ ด้านที่จะตามมา ทำให้กระทบกับสังคม หมู่บ้าน ตลอดจนถึงวัดวาอารามพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ทางกลุ่มองค์กรทุกแขนงในอำเภอคอยเต่า ได้มองเห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น จึงได้คิดค้นโครงการ “ โครงการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำลำธาร และพัฒนาสิ่งแวดล้อมขึ้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลาย ให้ออกกลับคืน และอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายไป เพื่อให้ประชาชนในอำเภอคอยเต่าได้มีอาชีพด้านเกษตรที่ยั่งยืนมั่นคง สังคมต่าง ๆ ในอำเภอคอยเต่าจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มีสวนลำไยที่สมบูรณ์ ป่าไม้ที่สมบูรณ์ไว้สืบลูกหลานอนุชนรุ่นหลังต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายให้กลับสู่สภาพเดิม
- 2.2 เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ต้นน้ำลำธารให้คงอยู่เพื่อความสุขสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำลำธาร
- 2.3 เพื่ออนุรักษ์สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม ให้คู่อยู่กับป่าเพื่อความสมดุลของธรรมชาติ
- 2.4 เพื่อให้ประชาชนได้เห็นโทษภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและเห็นประโยชน์ในการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม
- 2.5 เพื่อความสามัคคีธรรมให้เกิดในสังคม

3. เป้าหมาย

- เริ่มดำเนินการในเดือน พฤษภาคม 2547- พฤษภาคม 2546
- ปฏิบัติตามแผนรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธารทุกปี ทั้ง 3 ฤดู

4. วิธีดำเนินการตามโครงการ

- ประชุมพบปะเพื่อระดมความคิดเห็นในกลุ่มผู้นำท้องถิ่น
- ประชุมเพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติงานตามโครงการ
- ระดมความคิดเห็นจากกลุ่มพลังมวลชนในท้องถิ่นเพื่อขอความเห็น
- จัดทำโครงการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรตามขั้นตอน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน
- วางแผนการฟื้นฟูอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง
- ปฏิบัติงานตามโครงการ

แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ประชุมชี้แจงแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟู ให้กับประชาชนในเขตพื้นที่ และให้ประชาชนลงสัตย์ปฏิญาณกันทุกคน เพื่อร่วมกันที่จะฟื้นฟูอนุรักษ์ป่า
- ดำเนินการขอพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม หรือที่ประชาชนทำกินอยู่เดิมเป็นพื้นที่ สปก. ทั้งหมด
- ในส่วนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ประชาชนมีส่วนรับผิดชอบ จะมีการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง คืออนุรักษ์ต้นไม้ที่มีอยู่เดิม อนุรักษ์สัตว์ทุกชนิดที่มีอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ที่รับผิดชอบ ปลูกต้นไม้เสริมทุก ๆ ปี ฟื้นฟูห้วย ร่องน้ำ ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่รับผิดชอบ อย่างต่อเนื่อง
- ดำเนินการฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ แบ่งเป็น 2 ระยะ
  - (1) ในช่วงฤดูฝน เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน- กรกฎาคม - สิงหาคม - กันยายน - ตุลาคม

ของทุกปี ทำพิธีสืบชะตาป่า ห้วย บวชต้นไม้ ดำเนินการปลูกป่าเสริม ฟื้นฟูห้วย ร่องน้ำในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ปล่อยสัตว์เข้าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

(2) ในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อน พุทธศักราช-ชันวาคม-มกราคม-กุมภาพันธ์-มีนาคม-เมษายน ของทุกปี ประชาชนช่วยกันดูแลรักษาป่า ห้ามตัดไม้ทำลายป่า ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตพื้นที่ป่า ดูแลรักษาไม่ให้เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์

5. งบประมาณ

รับการรับ

- รับจากประชาชนและองค์กรท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุน

รายการจ่าย

- จ่ายตามโครงการที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการแต่ละขั้นตอน

6. การประเมินผล

- ประเมินผลจากความร่วมมือของคณะกรรมการ
- ประเมินผลจากความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น
- ประเมินผลอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 ทำให้ประชาชนมีความรักและหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่น
- 7.2 ทำให้ประชาชนได้เห็นซึ่งคุณและโทษอันเกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ
- 7.3 ทำให้ด้านจิตใจของประชาชนในท้องถิ่น มีความโอบอ้อมอารี เมตตาธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
- 7.4 ทำให้สิ่งแวดล้อมมีสภาพที่ดีขึ้น และประชาชนมีความกินดีอยู่ดี ประกอบสัมมาอาชีพอย่างถูกต้อง ไม่มีการเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกันและสิ่งแวดล้อม

ผู้เสนอโครงการ

ผู้อนุมัติโครงการ

(พระครูวิรุฬห์บุญญาภรณ์)

เลขาธิการเจ้าคณะอำเภอคอยเต่า

ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิมพลีวิทยา

(พระครูสิทธิธรรมสาร)

เจ้าคณะอำเภอคอยเต่า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

รายนามผู้เห็นชอบตามโครงการ (ฝ่ายบรรพชิต)

(ลงชื่อ).....

(พระครูคุณญาณสุนทร)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลบ้านแอน-บงตัน

(ลงชื่อ).....

(พระครูสุนทรจิรธรรม)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลมีดกา

(ลงชื่อ).....

(พระครูสันจิตตารัต)

ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าเตี๋ย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นางจันทร์ ธรรมจันทร์
วัน เดือน ปี เกิด	6 มีนาคม 2504
ประวัติการศึกษา	
-	ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านไร่ และโรงเรียนชุมชนคอยเต่า อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2520	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคอยเต่าวิทยาคม
2523	ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ป.กศ. ต้น วิทยาลัยครูเชียงใหม่
2526	ระดับปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (เอกประถมศึกษา)
2548	ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	
2524	ครู 1 ระดับ 1 โรงเรียนหนองบัวคำ อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2525	ครู 2 ระดับ 2 โรงเรียนหนองบัวคำ อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2528	อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนหนองบัวคำ อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2530	อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านวังหลวง อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2534	อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนบ้านวังหลวง อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
2540	อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านวังหลวง อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่
ปัจจุบัน	ครู คศ. 2 โรงเรียนบ้านวังหลวง อำเภอคอยเต่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 5 จังหวัดเชียงใหม่
เกียรติประวัติ	
2536	รางวัลครูสภาจังหวัดเชียงใหม่ ประเภทครูผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลิตสื่อ “วิชาคณิตศาสตร์” ระดับก่อนและประถมศึกษา
2537	รางวัลครูสภาจังหวัดเชียงใหม่ ประเภทครูผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผลิตสื่อ “วิชาคณิตศาสตร์” ระดับประถมศึกษา
2539	รับโล่เกียรติคุณจากกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมในด้าน สนับสนุนส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2546	รับมอบเกียรติบัตรจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้นำสตรีที่มีความเสียสละเพื่อ สังคมและการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด